

بسم الله الرحمن الرحيم

مقاله با عنوان

پیشنهاد برنامه درسی کارورزی با هدف آموزش مهارت‌های تخصصی حقوق در شبهه دادگاه‌های دانشگاه

نویسنده زهره اسکندریان کارشناس ارشد حقوق خانواده، کارشناس رسمی دادگستری

چکیده:

هدف این پژوهش بررسی مهارت‌های تخصصی و کاربردی رشته حقوق در مقطع کارشناسی است

روش این پژوهش از نوع ترکیبی است که در بخش کیفی با ۲۸ نفر که به شیوه تصادفی هدفمند انتخاب شدند مصاحبه شد. جامعه آماری بخش کیفی پذیران در رشته حقوق بودند که به روش تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم تعداد ۱۱۴ نفر انتخاب شدند داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته و پرسشنامه محقق ساخته جمع آوری شد برای تعیین روایی سوال‌های مصاحبه و پرسشنامه از روایی محتوایی برای برآورد پایانی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد برای تحلیل داده‌های پژوهش از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد در خصوص روش آموزش حقوق در بیشتر دانشکده‌های معتبر و درجه یک حتی روش به گونه‌ای است که فقط به محفوظات دانشجویان افزوده می‌شود و به استدلال و تقویت قوه استنباط و نیز تثبیت دانش علمی نظری و تئوری دانشجویان معمولاً توجهی نمی‌شود اساتید مطالبی را در کلاس تدریس نموده و در جلسه امتحان نیز دانشجویان مطالب را پس میدهند. متأسفانه این شیوه تدریس نه تنها در مقطع کارشناسی متداول است، بلکه در تحصیلات تکمیلی نیز روش آموزشی چندان تفاوتی ندارد

یافته‌ها:

نتایج پژوهش نشان داد در حیطه هدف کارورزی بیشترین اولویت مربوط به مرتب کردن مباحث نظری دانشگاهی با فضای کار مربوط به رشته حقوق ارتقای مهارت‌های تخصصی است در حیطه فعالیت‌های یادگیری تمرین فعالیت خاص مانند تحریر دعاوی و تنظیم حقوقی قراردادها و قرار گرفتن چگونگی عملیاتی کردن دانش نظری مربوط به رشته حقوق بیشترین اولویت را دریافت کردند نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند به عنوان یک چارچوب در فرایند برنامه‌ریزی کارورزی دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گیرد

کلید واژه‌ها :

برنامه درسی - کارورزی - هدف - صلاحیت فنی - شبه دادگاه

اصل مقاله :

مقدمه و بیان مسئله :

از گذشته دانشگاه‌ها بر تدریس دانش نظری تاکید داشتند اما جامعه بیشتر متقاضی مهارت و تجربه عملی بود از این رو بسیاری از دانشجویان حقوق برای مشاغل مرتبط آماده نمی‌شدند در حال حاضر یادگیری همراه با تجربه عملی در برنامه تحصیلی مبتنی بر حرفه‌های رشته حقوق به کار می‌رود همچنان که تجربه عملی در کنار یادگیری در رشته‌های پزشکی و پرستاری ملموس است یادگیری همراه با کار در درس کارشناسی حقوق جایگاه مهمی دارد عموماً بر این عقیده هستند که کارکرد دانشکده‌های حقوق آماده‌سازی دانشجویان برای کار است (stuckey ۲۰۰۷) برای داشتن یک جامعه موفق علمی و کارآمد ضرورت دارد متناسب با فرایند آموزش تئوری اجرا و عملیاتی کردن آموخته‌های نظری نیز فراهم گردد که، نحوه‌ی آموزش در دانشگاه‌های حقوق ایجاد شبه دادگاه می‌باشد از آنجا که در گذشته نیز حضور دانشجویان در مراجع قضایی جهت کارورزی - متداول بوده اما در حال حاضر به دلایل مختلفی از جمله کثرت دانشجویان و شلوغی دادگاه‌ها و اهمیت حقوق الناس در مراجع قضایی از حضور دانشجویان جلوگیری شده است و نهایتاً موجب نتایجی مانند ازدیاد پرونده‌ها ، عدم مهارت تخصصی کارشناسان در مشاغل مختلف حقوقی نشان دهنده اهمیت صلاحیت فنی این موضوع می‌باشد

صلاحیت فنی دانشجویان حقوق باید در مراحل آموزش تئوری برای یادگیری فرایند عملی در مقطع کارشناسی تعریف شود

به عنوان مثال دانش آموخته پس از پایان دوره کارشناسی حقوق باید توانایی انجام فعالیت‌های کاربردی زیر را داشته باشد

(۱) شناخت کافی از مراجع مختلف قضایی و نیز دادرسی‌های متناسب با هر مرجع

(۲) توانایی طرح دعوا و تنظیم دادخواست و شکایت

(۳) توانایی انعقاد انواع عقود

(۴) توانایی تنظیم گزارش مرتبط با مشاغل مانند داور ، گزارش اصلاحی ، تنظیم لایحه دفاعیه وکالت

(۵) مشاوره حقوقی در زمینه مسائل مختلف حقوقی خانواده امور حسبی، تجاری و کیفری در حدود مقطع کارشناسی

در سال ۱۹۹۹ کمیته اصلاح قانون استرالیا توصیه کرد آموزش حقوق بر آنچه حقوقدانان باید انجام دهند به جای آنچه باید بدانند تمرکز کنند

همچنین در آموزش حقوق اظهار داشته است که به جای دانستن‌ها باید بر توانایی انجام امور حقوقی تمرکز شود. کمیته ملی آموزش مشارکتی [۲] بوستون تعریف جامعی از یادگیری همراه با تجربه عملی ارائه می‌دهد: راهبرد ساختارمند تلفیق مطالعات کلاسی با یادگیری از طریق کارورزی مولد در زمینه‌های مربوط به اهداف شغلی یا دانشگاهی دانشجو (Abesekera, ۲۰۰۶)

یادگیری همراه با کارورزی به دانشجویان در آماده سازی برای شیوه‌ای کاربردی در مراجع قضایی دنیای واقعی از طریق ارائه مهارت‌ها و برقراری ارتباط بین نظر و عمل کمک می‌کند و انتقال آنها از دانشگاه به دنیای عمل را مورد حمایت قرار می‌دهد

کارورزی یک نوع یادگیری همراه با کار مناسب برای دانشجویان رشته حقوق است کارورزی به عنوان فرصتی برای دانشجویان در ضمیمه کردن تجارب کاری با دانش در آموزش دانشگاهی از طریق یک محیط شغلی حرفه‌ای دنیای واقعی برنامه‌ریزی شده و نظارت شده تعریف می‌کند کارورزی را مانند تجربه میدانی کار میدانی آموزش عملی، آموزش مشارکتی و یادگیری تجربی می‌داند

مهمترین دغدغه پژوهشگر (در حقیقت دغدغه‌ی رییس جمهور محترم در زمان تصدی ریاست قوه قضاییه اعلام شد) جهت تهیه و تدوین طرح مورد نظر یافتن پاسخ برای این سوال است که :

چگونه دادرسی‌های قوی‌تر به لحاظ علمی نظری استدلالی استنباطی در مراجع قضایی داشته باشیم که نه تنها از تضییع حقوق الناس پیشگیری شود بلکه از حجم مراجعات نیز کاسته شود؟

برای پاسخ به این سوال صلاحیت علمی و خلا کارورزی واحد‌های نظری در دانشگاه‌ها و مراجع قضایی، صلاحیت فنی دانشجویان در مقاطع مختلف در کارگاه‌های تخصصی مانند شبه دادگاه در بازه زمانی محدود مورد بررسی و آزمایش قرار گرفت و در خصوص نتایج حاصله با دانشجویان و اساتید و صاحبان حرفه وکالت و قضاوت، به عنوان جامعه آماری، مصاحبه شد نهایتاً تحقیق میدانی فوق پیشنهاداتی را ارائه می‌دهد که کارکنان در مراجع قضایی و دانش‌پذیران موسسه و اساتید وکلا و قضات بازنشسته در شهر مشهد، و موسسات آمادگی آزمون (مشاغل حقوق) وکیل راهنما و برهان هر کدام در حدود صلاحیت خود اظهار نظر نمودند

کارورزی یک یادگیری تجربی است که فرصت تلفیق و یکی شدن فکر و عمل را به دانشجو می‌دهد

فواید یا مزایای کارورزی را برای دانشجویان در ۵ مورد دسته بندی شده شامل :

(۱) شخصی (خود اجرایی ، نفوذ بهروری و پشتکار)؛

(۲) بین فردی (کارگروهی ، ارتباط اثربخش و رهبری)؛

(۳) تحصیلی (تفکر انتقادی ، کسب دانش ، یادگیری و کار به طور مستقل)

(۴)استخدام (مهارت فنی ، رشد حرفه‌ای و اشتغال)

(۵) فعالیت شهروندی (آگاهی از مسائل جامعه کمک به جامعه ، طبقه بندی میکند

(Kuhn ۲۰۰۹) (Alpert Heaney and ۲۰۴ ص)

فواید کارورزی را در چهار گروه ؛

(۱) عبور از شکاف بین کلاس درس و محل کار

(۲) بهبود اشتغال

(۳) رشد حرفه‌ای

(۴) بهبود مهارت‌های شخصی

طبقه بندی کرده است.

یافته های تحقیقات متعدد نشان داد که کارورزی اهداف و نتایج یادگیری بسیار سودمندی برای دانشجویان به همراه دارد که در این ابعاد طبقه بندی میشوند :

اول : کارورزی به دانشجویان فرصت زیادی برای کاربرد و تمرین دانش و مهارت کسب شده ارائه می‌دهند کارورزی سناریوهای عملی برای کاربرد و رشد دانش حرفه‌ای و مهارت‌ها فراهم می کند نشان دادند کارورزی نه تنها به کارورزان در رشد مهارت‌ها و دانش حرفه‌ای کمک می‌کند بلکه مهارت‌های نرم مانند :

الف) ارتباطات شفاهی کتبی

ب) ارتباطات بین فردی

ج) حل مسئله

کار تیمی برنامه ریزی و تصمیم گیری را نیز بهبود می‌بخشد

دوم : کارورزی به دانشجویان اجازه می‌دهد که در دنیای کاری خود را هدایت کنند و تصمیم بگیرند با این حرفه خاص تناسب دارند یا نه؟؟

مطالعات بسیاری درباره تاثیر تجربه کارورزی بر تمایلات شغلی کارورزان صورت گرفته است

(Robinson ۲۰۱۸ Nghia and. Duyen

۲۰۱۶Ruhane.

۲۰۱۱. Allken ۲۰۱۶Sealukḡ ۲۰۱۶Nun ley pogh Romero (and. Seals

علاوه بر آن کارورزی احتمال استخدام دانشجویان در آینده افزایش می‌دهد.

اطمینان بیشتر به مسیر شغلی کسب اعتماد به نفس بیشتر در توانایی انجام کار آماده سازی حرفه‌ای استخدام و بستن شکاف بین دانشگاه و جامعه از جمله اهداف کارورزی از این دیدگاه است

(۲۰۰۸.),(Moore. and plugge ۲۰۰۲Busby

(. Rangan. and۲۰۱۴Natary arathinam)

چگونه کارورزی مناسب برای کارورز و مدیر را سازماندهی کنیم؟؟

با استفاده از روش مصاحبه با ۴۳ دانشجو در دانشگاه تگزاس به این نتیجه دست یافتند که ۵ انتظار اصلی دانشجویان شرکت کننده در تحقیق از برنامه کارورزی شامل این موارد است :

کسب تجربه دنیای واقعی (۳۰ نفر)

به کسب دانش درباره شرکت‌ها و موسسات

(۱۶ نفر)

دیدن کاربرد آنچه در کلاس آموختند (۹ نفر)

ایجاد روابط جدید (۴ نفر)

و کسب آموزش عملی (دو نفر)

توجه به اهداف در فعالیتهای آموزشی جهت حرکت آغاز و انجام کار را مشخص می‌کند و از تلاش‌های بی‌ثمر بی

بهره‌گیری می‌کند (Aatami ۲۰۱۵)

آنچه دانشجو انجام می‌دهد ، یاد می‌گیرد

نه آنچه که استاد انجام می‌دهد

یادگیری محصول فعالیت‌ها و تجارب دانشجو است، از این رو در طراحی تجارب یادگیری باید بر فعالیت‌های دانشجو تمرکز داشت (Walsh ۲۰۰۷). فعالیت یادگیری تک تک دانشجویان نیز باید تعیین کند چگونه دانشجو به اهداف یادگیری خاصی دست می‌یابد و فرصت‌های یادگیری مورد تایید ناظر محل کار را در برنامه بگنجاند (۲۰۰۹ MeNamara)

تحقیقات نشان داده است مسئله اصلی که کارفرمایان با آن روبرو هستند نداشتن دانش عملی و مهارت کاربردی دانش آموختگان دانش جویان حقوق است این امر در نتیجه ساماندهی ضعیف در برنامه درسی است

(۲۰۱۳ Liviu. and Andreea)

با توجه به بازنگری صورت گرفته در برنامه درسی رشته‌های حقوق در برنامه درسی مصوب شورای تحول و ارتقای علوم انسانی برای رشته حقوق نیز درسی با عنوان کارآموزی قضایی گنجانده شده است هدف این درس آشنا کردن دانشجویان با شیوه قضاوت وکالت و اجرای قانون در محاکم است .
با توجه به اینکه تعداد قابل توجهی از دانشجویان حقوق پس از فارغ التحصیلی در شغل مهم قضاوت مشغول و به کار می‌شوند، یا به حرفه وکالت می‌پردازند و همچنین شاهد اجرای حقوق در عمل تاثیر زیادی بر نحوه آموزش‌های حقوق دارد لازم است دانشجویان محاکم را شبیه سازی کنند و با نظارت اساتید خود نسبت به چگونگی اجرا قوانین و قضاوت و وکالت آگاه شوند ارائه این درس با سرفصل‌های زیر ضروری است :

۱) آموزش عملی آیین دادرسی مدنی در محاکم

۲) آموزش عملی آیین دادرسی کیفری در محاکم

۳) وظایف دفاتر مراجع قضایی

۴) تنظیم دادخواست شکایت لوایح و نحوه طرح دعاوی مدنی کیفری و امور حسبی و خانواده

(Concil. for the Trans fo mation

(۲۰۱۶ and. Promotion of The Humanities

شایان ذکر است درس مذکور اختیاری نبوده و واحد آن نیز عملی است زیرا همانطور که در متن گفته شد اهمیت کارورزی در رشته حقوق همانند واحدهای عملی در رشته‌های پزشکی و پرستاری می‌باشد لذا هدف این پژوهش

بررسی اهداف فعالیت‌های یادگیری مناسب درس کارورزی در رشته حقوق در دانشگاه‌های کشور است این پژوهش در راستای این هدف به منظور پاسخ به پرسش‌های زیر انجام شده است :

(۱) اهداف برنامه مهارت‌های تخصصی یا کارورزی رشته حقوق باید شامل چه مواردی باشد؟؟

(۲) چه فعالیت‌های یاددهی و یادگیری در فرایند کارورزی در شبهه دادگاه‌ها موجب صلاحیت فنی دانشجویان حقوق خواهد شد؟؟

روش تحقیق بر اساس طرح پژوهش :

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و روش ترکیبی اکتشافی به کار برده که در آن داده‌های کیفی به منظور کمک به تنظیم پرسشنامه جمع آوری و تحلیل شد از روش کیفی برای بررسی دیدگاه دانش‌پذیران استفاده شده است

یافته‌ها به عنوان یک پیامد نظری یا کاربردی قابل توجه هستند داده‌ها در این تحقیق به صورت مصاحبه و مشاهده و تحلیل گردآوری شده است که در حقیقت پژوهش کیفی است یعنی بدون محاسبات ریاضی می‌باشد از آنجا که روش تحقیق کیفی به دنبال مطالعه کلی مفهومی و تفسیر رفتار انسان‌ها به گونه‌ای است که بدون دخالت و دخل و تصرف صورت می‌گیرد در روش‌های کیفی بر خلاف روش‌های کمی که با پرسشنامه و پیمایش انجام می‌گیرد پژوهشگر در ارتباط مستقیم با موضوع می‌باشد فرایندی است که برای اکتشاف توصیف و تبیین صورت می‌گیرد ابزارهای گردآوری اطلاعات در تحقیق کیفی از اهمیت بالایی در دستیابی به نتایج دارند ابزارهای گردآوری داده‌ها در این پژوهش کیفی به منظور کمک به تنظیم پرسشنامه جمع آوری دیدگاه دانش‌پذیران موسسه آمادگی آزمون وکالت وکیل راهنما ، اعضای هیئت علمی موسسه شاغلین و متخصصین حوزه حقوق درباره هدف و فعالیت کارورزی و از روش کمی دیر دگاه دانش‌پذیران موسسه وکیل راهنما پذیرفته شدگان آزمون وکالت ۹۸ در مشهد استفاده شده است .

جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی ۴ گروه اعضای هیئت علمی موسسه وکیل راهنما ۵ نفر متخصصان در حوزه کارورزی دارای تجربه و سابقه اجرایی در زمینه کارورزی ۵ نفر شاغلین در حوزه حقوق ۷ نفر دانشجویان تحصیلات تکمیلی ۸ نفر بوده‌اند در مجموع با ۲۵ نفر مصاحبه شد روش آزمایش در بخش کیفی هدفمند بوده است برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شده است برای تحلیل داده‌ها ی کیفی از روش تحلیل محتوای مصاحبه استفاده شد مراحل فرایند تحلیل محتوای مصاحبه بر اساس شامل جمع آوری اطلاعات تقلیل داده‌ها استنباط و تحلیل است ی مصاحبه‌ها طبقه‌بندی کدام و بازنگری در هر طبقه تا زمان قانع شدن آنها ادامه

یافت در هر طبقه یک نام در نظر گرفته شد و در نهایت مقایسه کدها و طبقات تعیین شده در مصاحبه‌ها انجام گرفت

یافته‌های پژوهش :

سوال اول پژوهش اهداف برنامه درسی کارورزی رشته حقوق باید شامل چه مواردی باشد برای پاسخ از دو ابزار مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است تا یافته‌های مصاحبه و سپس پرسشنامه ارائه می‌شود

الف (یافته‌های مصاحبه :

بر اساس دیدگاه مصاحبه شوندگان اهداف برنامه درسی کارورزی رشته حقوق را می‌توان در چهار مقوله شامل :

۱) ارتقای دانش نظری

۲) ارتقای مهارت‌های تخصصی

۳) افزایش تعامل

۴) فرصت جذب و استخدام

دسته‌بندی کرد که در ادامه به تفکیک توضیح داده می‌شوند .

ارتقا و تعمیق دانش نظری :

از دیدگاه ۲۲ درصد مصاحبه شوندگان یکی از اهداف مهم درسی کارورزی افزایش و تعمیق دانش نظری است برای مثال مصاحبه شونده شماره ۱۵ معتقد است عمده‌ترین هدف و پیامد کارورزی رشته حقوق عینی کردن ملموس‌تر شدن آنچه به دانشجو تدریس شده است چون در عرصه عمل در رشته با حوزه تدریس در دانشگاه فاصله زیادی دارد و در عمل شاهد تفاوت‌های زیادی هستیم نسبت به آنچه در دانشگاه می‌خوانیم

از دیدگاه مصاحبه شونده شماره ۱ از کارورزی رشته حقوق انتظار می‌رود که دانشجو با انجام به این درس با تطبیق مواد قانونی و عملی بهتر بتواند قانون را درک کند به جنبه‌های عملی کار آشنایی پیدا کند این باعث تطبیق و تثبیت بهتر مطالب در ذهن دانشجو می‌شود مصاحبه شونده شماره ۴ در این مورد بیان داشت اگر کارورزی از دوره لیسانس شروع شود خیلی خوبه خیلی از آن چیزهایی که در دوره لیسانس می‌خوانیم در عمل اجرا می‌شود در دادگستری خیلی از موارد که فکر می‌کنیم هیچ اختلاف نظری در باره‌اش نیست وقتی وارد دادگاه می‌شویم می‌بینیم رویه قضاوت چیز دیگریست به طور دیگر عمل می‌کنند خیلی از مسائل که فکر می‌کنیم زیاد اهمیت ندارد وقتی وارد

می‌شویم مثلاً قانون اجاره سال ۱۳۵۶ در دانشگاه به آن زیاد توجه نمی‌شود در حالی که در دادگاه در دعاوی میلیاردی با استناد به قانون سال ۵۶ دعاوی را رسیدگی می‌کردند

۲) ارتقاء مهارت‌های تخصصی ۷۷.۳۹ درصد از مصاحبه شوندگان به یادگیری بالا رفتن سطح مهارت‌های تخصصی در دوره کارورزی به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف اشاره داشتند

برای مثال مصاحبه شونده شماره ۱۹ دیدگاهش در این باره بیان می‌کند :

مطمئنم برای اینکه کارورزی در رشته حقوق موثر واقع شود کارورزان باید بتوانند پیرامون رشته خود در بازار کار تجربه کسب کنند خوب این امر که باید در دادگستری‌ها اتفاق بیفتد یا باید در کنار وکیل یا در اداراتی که احتیاج به افرادی که رشته حقوق را خواندند دانشجویان زمانی می‌توانند با آمادگی کامل در موقعیت‌های شغلی عمل کنند که علی‌رغم کسب دانش و مبانی نظری و فن‌ها و نکات ظریف مربوط به رشته تحصیلی را آموخته باشند کارورزی می‌تواند زمینه کسب تجربه و یادگیری ظرفیت‌های شغلی را فراهم کند در این باره مصاحبه شونده شماره ۱۷ اظهار داشت آموختن آنچه می‌توان از آن به عنوان حقوق نانوشته نام برد مسائل حقوقی و فنون خاصی که در هیچ کتابی نوشته نشده با تجربه و کار عملی برای فرد به دست می‌آید

آنچه فرصت ارتقاء مهارت‌های تخصصی را فراهم می‌کند کار بر دانش نظری در محیط واقعی است ۵ نفر از مصاحبه شوندگان به این مورد اشاره کردند برای مثال از دیدگاه مصاحبه شونده شماره ۲ به طور مشخص کارورزی رشته حقوق باید درصدد تحقق اهداف زیر باشد کمک به دانشجویان جهت استفاده عملی از دانش نظری خویش و فراهم نمودن شرایطی که دانشجویان حقوق با واقعیات حرفه‌ای مواجه شوند و بر اساس آن بین معلومات آکادمیک شرایط واقعی حرفه‌ای خود تناسب برقرار کنند

مصاحبه شونده شماره ۲۵ در این راستا بیان داشت :

اهداف ایده آل آن است که در حقیقت یافته‌های علمی را در عمل نیز تجربه کنند یعنی ببینند چقدر این تئوری‌ها با واقعیت منطبق است چون گاهی وقت‌ها ما در رشته حقوق با یک تئوری‌های خیلی خوبی روبرو هستیم که در عمل به آن نمی‌رسیم یعنی عمل خیلی متفاوت است ما معمولاً مدینه فاضله را برای دانشجویان می‌گوییم اما مدینه فاضله در بیرون ممکن است وجود نداشته باشد

یکی دیگر از اهداف کارورزی آشنا کردن دانشجویان با رویه‌های عملی کار در رشته حقوق است شماره ۱۶ در باره این هدف کارورزی اذعان داشت آشنایی با نحوه تقدیم دادخواست شکواییه چگونگی صدور رای و اینکه هر پرونده از چه قسمت‌هایی تشکیل شده است از جمله فواید و نتایج کارورزی می‌تواند باشد

شماره ۵ نیز بیان کرد چون رشته حقوق بازار کارش به صورت فنی است یعنی کار فنی است در کارورزی بحث اصلی این است که ما چگونه عملکرد در مقابل پرونده‌های حقوقی را باید یاد بگیریم یعنی در درجه اول یک کارورز رشته حقوق باید آشنا شود با اینکه پرونده حقوقی از ابتدا تا انتها چه مراحل را طی می‌کند و در نهایت به صدور حکم اجرای حکم می‌رسد که باید در کارورزی رشته حقوق با این‌ها آشنایی صورت گیرد

(۳) افزایش تعامل : ۵۴.۲۹ درصد

از مصاحبه شوندگان معتقد بودند که کارورزی به افزایش شناخت و گسترش روابط فردی و بین فردی کمک می‌کند برای مثال مصاحبه شونده شماره ۴ بیان داشت رشته حقوق مثل رشته فلسفه نیست که فقط تئوری باشد آدم حتی اگر در یک اتاق کتاب‌های مربوط را بخواند میتواند نظرات جدیدی هم ارائه کند یا در رشته‌های آزمایشگاهی یک آزمایشگاه کافی است ولی رشته حقوق باید با مردم رابطه داشته باشی تا مسائل اساسی که جامعه با آن درگیر هست را بشناسی بخشی از این تعامل مربوط به آشنایی با محیط کاری و دنیای واقعی است مصاحبه شونده شماره ۱۶ به این نکته اشاره کرد و بیان داشت هدف کارورزی آشنایی با مراجع صالح صدور رای شورای حل اختلاف و دادگاه‌های حقوقی و کیفری است همچنین مصاحبه شونده شماره ۱۸ اظهار داشت از دید طراحان دروس اهداف و پیامدهایی مورد نظر در واقع یک نوع آمادگی دادن به دانشجویان و آشنایی با فضای کار است مصاحبه شونده شماره ۶ در این مورد می‌گویند جمله معروف رایج است بین حقوقی‌ها که می‌گویند دانشجوی حقوق باید برود دادگستری و یک لیسانس دیگر بگیرد این نشان می‌دهد که عالم عمل با عالم دانشگاه با هم فرق می‌کند در دوره کارآموزی در یک شعبه در مورد پرونده چیزی گفتم که متصدی گفت این حرف‌ها مال دانشگاه است اینجا خبرهای دیگه‌ای هست چقدر بین عالم دانشگاه و دادگستری تفاوت وجود دارد مصاحبه شونده شماره ۲۴ با مثالی تعامل با محیط را توضیح داد در دانشگاه ورشکستگی را به تفصیل یاد گرفتیم اما اینکه الان تو دادگستری و اداره تصفیه ورشکستگی روال چطور است ۱ جهانی متفاوت برای خودش دارد

(۴) فرصت جذب و استخدام یکی از دغدغه‌ها در شرایط فعلی جا معه موضوع بیکاری و اشتغال دانش‌آموختگان حقوق است ارائه کارورزی در دانشگاه‌ها و گنجاندن آن در برنامه درسی میتواند اقدامی در جهت آماده کردن آنها برای بر عهده گرفتن مشاغل مرتبط با رشته تخصصی باشد در هدف گذاری درس‌های مثل کارورزی باید به هدف خود رشته حقوق توجه شود

مصاحبه شونده شماره ۲۵ ادامه داد باید به آموزش این رشته در دانشگاه‌ها و در کشور توجه کرد ما عمدتاً دانشجویان را در دانشگاه تربیت می‌کنیم برای تصدی مشاغل از قبیل قضاوت و کالت سردفتری مشاوره حقوقی و غیره

شاخص‌ها و فراوانی هر یک از مقوله‌های مذکور در جدول شماره ۱ آورده شده است جدول شماره ۱ اهداف کارورزی در فرایند اجرای کارورزی

جدول (۱): اهداف کارورزی در فرایند اجرای کارورزی

کدگذاری اولیه	مقوله محوری	فراوانی نظرات*				جمع نظرات	درصد
		شاغلین (=n۷)	متخصصان (=n۵)	استادان (=n۵)	دانشجویان (=n۸)		
۱. ملموس کردن مباحث نظری	ارتقاو	۲	۵	۱	۶	۱۴	۱۵/۹
۲. تثبیت بهتر مطالب در ذهن	تعمیق دانش نظری	۳	۱	۱		۵	۵/۶۸
جمع مقوله		۵	۶	۲	۶	۱۹	۲۱/۵۹
۱. آشنایی با رویه‌های عملی کار	ارتقای مهارت‌های تخصصی	۳	۴	۳	۱	۱۱	۱۲/۵
۲. تطبیق مواد قانونی با عمل		۴	۲	۱	۴	۱۱	۱۲/۵
۳. آموختن فوت و فن‌های حقوقی		۱	۲	۱	۴	۸	۹/۰۹
۴. استفاده عملی از دانش نظری		۱	۱	۳		۵	۵/۶۸
جمع مقوله		۹	۹	۸	۹	۳۵	۳۹/۷۷
۱. ارتباط بین دانشگاه و دنیای عملی	افزایش تعامل	۲	۱	۴	۳	۱۰	۱۱/۳۶
۲. آشنایی با محیط کار		۲	۱	۴	۱	۸	۹/۰۹
۳. یادگیری نحوه تعامل با قضات، طرفین دعوا و موکلین		۱	۲	۱	۳	۷	۷/۹۵
۴. شناخت توانایی‌ها و علائق دانشجوی		۱				۱	۱/۱۳
جمع مقوله		۶	۴	۹	۷	۲۶	۲۹/۵۴
۱. آمادگی برای اشتغال در حوزه حقوق	جذب و استخدام	۲		۳	۲	۷	۷/۹۵
۲. اصلاح اشکالات در فضای واقعی کار		۱				۱	۱/۱۳
جمع مقوله		۳		۳	۲	۸	۹/۰۹
جمع کل		۲۳	۱۹	۲۲	۲۴	۸۸	۱۰۰

ب (یافته‌های پرسشنامه در بخش کمی دیدگاه شرکت کنندگان در پژوهش اهداف درس کارورزی مورد بررسی قرار گرفته است گویه ها و پرسشنامه برگرفته از دیدگاه مصاحبه شوندگان و بررسی ادبیات پژوهش است رایج این بررسی در جدول شماره ۲ ارائه می‌شود جدول شماره ۲ توزیع فراوانی و درصد نظرات پاسخ دهندگان درباره اهداف کارورزی

جدول (۲): توزیع فراوانی و درصد نظرات پاسخ‌دهندگان درباره اهداف کارورزی

خلاصه سؤال	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
۱. آشنایی بیشتر با مبانی و مفاهیم اصلی رشته	۲	۴	۲۷	۳۵	۴۷	۴/۰۵	۰/۹۷
۱. دریافت تصویر دقیق‌تر از آینده شغلی	۲	۶	۱۹	۳۲	۵۴	۴/۱۵	۱/۰
۱. مرتبط کردن مباحث نظری با فضای کار	۴	۵	۱۶	۱۹	۷۱	۴/۲۹	۱/۰۸
۱. رشد نگرش مثبت در نسبت به مشاغل مرتبط	۳	۷	۲۷	۳۴	۴۳	۳/۹۴	۱/۰۵
۱. شناسایی توانایی‌ها و قابلیت‌های تخصصی	۴	۷	۱۷	۳۲	۵۲	۴/۰۸	۱/۰۹
۱. تمرین مهارت‌های عمومی مورد انتظار	۱۳	۶	۱۸	۳۶	۴۲	۳/۷۷	۱/۳
۱. تقویت مهارت‌های خاص موردنیاز دانشجو	۸	۷	۲۳	۳۹	۳۸	۳/۸	۱/۱۷
۱. افزایش امکان استخدام در محل کارورزی	۴	۱۰	۲۲	۳۱	۴۸	۳/۹۵	۱/۱۳
کل	۳/۵	۸/۷	۱۹/۱	۲۷	۴۱/۷	۴	۰/۸۳

سوال دوم پژوهش چه فعالیت‌های یادگیری در فرایند کارورزی رشته حقوق باید مورد توجه قرار گیرد. جدول شماره ۳ اولویت بندی گویه‌های مؤلفه اهداف

جدول (۳): اولویت‌بندی گویه‌های مؤلفه اهداف

اولویت	هاگویه	میانگین رتبه
۱	مرتبط کردن مباحث نظری دانشگاهی با فضای کار مربوط به رشته حقوق	۵/۳۱
۲	دریافت تصویر دقیق‌تر از آینده شغلی	۴/۹۰
۳	شناسایی توانایی‌ها و قابلیت‌های تخصصی در زمینه شغلی	۴/۷۷
۴	آشنایی بیشتر با مبانی و مفاهیم اصلی رشته حقوق	۴/۵۰
۵	افزایش امکان استخدام در محل کارورزی یا سایر مؤسسات مرتبط	۴/۳۴
۶	رشد نگرش مثبت در دانشجوی نسبت به مشاغل مرتبط با رشته حقوق	۴/۲۵
۷	تمرین مهارت‌های عمومی مورد انتظار محیط‌های کاری مانند مهارت‌های پژوهشی و رایانه‌ای	۳/۹۷
۸	تقویت مهارت‌های خاص موردنیاز مانند قابلیت پردازش اطلاعات، سازگاری	۳/۹۶

$$X^2 = 66/42,$$

براساس جدول ۳ گویه «مرتبط کردن مباحث نظری دانشگاهی با فضای کار» در رشته حقوق با میانگین رتبه ۵/۳۱ اولویت اول موردتوجه پاسخ‌دهندگان است. گویه «دریافت تصویر دقیق‌تر از آینده شغلی» با میانگین رتبه ۴/۹۰ در اولویت دوم است. همچنین از نظر پاسخ‌دهندگان گویه «شناسایی توانایی‌ها و قابلیت‌های تخصصی در زمینه شغلی» با میانگین رتبه ۴/۷۷ اولویت دیگر است.

برای بررسی تفاوت معنی‌داری نظرات پاسخ‌دهندگان درباره مؤلفه اهداف، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. در این آزمون مقایسه یک عدد فرضی (میانگین نظری) با میانگین جامعه نمونه موردنظر است (Afshinnia, ۲۰۱۴). میانگین فرضی همیشه ۳ نیست، در شرایط مختلف توسط محقق تعیین می‌شود. در این پژوهش، به دلیل اینکه وضعیت مطلوب اهداف و فعالیت‌های یاددهی و یادگیری کارورزی موردنظر بوده است، نتیجه مشورت با صاحب‌نظران این بود که اهداف و فعالیت‌های یاددهی و یادگیری کارورزی باید فراتر از سطح متوسط باشد، لذا معیار ۳/۵ به‌عنوان میانگین فرضی در نظر گرفته شده است. نتایج استخراج شده حاکی از آن بود که t مشاهده شده از t بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ کوچک‌تر است؛ بنابراین مقایسه میانگین نمره پاسخ‌ها با معیار فرضی ۳/۵ نشان می‌دهد سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ است. در نتیجه تفاوت میانگین نظرات پاسخ‌دهندگان درباره اهداف برنامه درسی کارورزی با معیار فرضی معنادار است. پس می‌توان نتیجه گرفت که شرکت‌کنندگان در پژوهش اعتقاد دارند باید بیشتر از سطح معیار فرضی به اهداف در برنامه درسی کارورزی توجه داشته‌اند.

سؤال دوم پژوهش: چه فعالیت‌های یادگیری در فرایند کارورزی رشته حقوق باید مورد توجه قرار گیرد؟

الف) یافته‌های مصاحبه

بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان فعالیت‌های یادگیری که در فرایند کارورزی باید بر آن‌ها تأکید داشت در دو مقوله فعالیت‌های عمومی و تخصصی ارائه می‌شود.

۱- فعالیت‌های عمومی

از مجموع نظرات مصاحبه‌شوندگان، ۴۳ نظر (۶۸/۲۵ درصد) در فرایند کارورزی به فعالیت‌های عمومی توجه داشتند. حضور منظم در محل کارورزی، برقراری تعامل، یادداشت‌برداری و مطالعه ازجمله فعالیت‌های موردنظر مصاحبه‌شوندگان است. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۵ بیان کرد: "برای فعالیت‌هایی که باید ضمن کارورزی انجام بشه، قطعاً حضور در دادگاه و آشنایی با فضا و جو حاکم بر محاکم مهم است". مصاحبه‌شونده شماره ۴ معتقد است: "نمی‌توان انتظار خاصی از فعالیت دانشجوی داشت ولی همین صرف حضور، صرف دیدن در ادارات و دیدن چگونگی روند ثبت و بررسی پرونده‌ها خیلی خوبه. اگر دانشجو را هم مشارکت بدن که دیگه مدینه فاضله است. شرکت در جلسات موکل و وکیل خیلی می‌تواند درباره اینکه دانشجوی در آینده چطور با موکلش برخورد داشته باشد کمک‌کننده باشه".

مصاحبه‌شونده شماره ۶ فعالیت‌های زیر را برای دوره کارورزی رشته حقوق مناسب تشخیص داد و بیان داشت: "خلاصه پرونده بنویسد، گزارش دهد، شرح ما وقع را بنویسد، خودش رأی دادگاه را تحلیل کند با اون چیزایی که توی دانشگاه خوانده تطبیق دهد".

۶ نفر از مصاحبه‌شوندگان معتقدند با توجه به اینکه حقوق دربرگیرنده موضوعات متفاوت و متعددی است، آموزش و کسب تجربه در این حوزه بسیار زمان‌بر است. لذا این خود دانشجوی است که مسئولیت اصلی در یادگیری را بر عهده دارد و باید با مطالعه فراوان آمادگی لازم برای بر عهده گرفتن مشاغل حقوقی را به دست آورد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۳ اظهار نمود: "حقوق فقط مطالعه است، فعالیت خاصی نمی‌خواد، قوانین جدید مطالعه شود. دانشجوی حقوق فارغ‌التحصیلی ندارد، همیشه باید مطالعه کند قوانین جدید، قدیم. تا درگیر کار نشود، یادگیری کوتاه‌مدت است و در شرایطی که عملاً درگیر نیست یادگیری‌ها تثبیت نمی‌شوند".

۲- فعالیت‌های تخصصی

۱۹ نظر (۳۰/۱۵ درصد) در فرایند کارورزی به فعالیت‌هایی که زمینه کسب تخصص در حقوق را فراهم می‌کند، توجه کردند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۹ معتقد است: "اگر یک کاروز بخواهد تجربه در این زمینه کسب کند حتماً و حتماً باید در رابطه با رشته خودش به‌صورت مستقیم یک سری اعمالی در رابطه با همین رشته را انجام بده مثلاً در کنار دست یک وکیل بداند چه جوری یک دادخواست نوشته می‌شود و یا کنار دست قاضی باید بداند از چه راه‌هایی باید به حکم موردنظر برسد". مصاحبه‌شونده شماره ۲۳ نیز بیان داشت:

ما اگر بخواهیم کارورزی طراحی بکنیم در کارشناسی حقوق، این کارورزی‌ها را باید جهت بدهیم به سمت مشاغل قضاوت، وکالت و غیره و اینها در همان محل اشتغال این شغل‌ها انجام بشود؛ یعنی ما دانشجو را برای قضاوت

بفرستیم دادگستری در شغل‌های مختلف حقوقی، کیفری، خانواده، . . . و برای وکالت بچه‌ها را بفرستیم در دفتر وکالت تا با روش کار وکیل، نوع پرونده‌هایی که می‌آید و کاری که وکیل باید از ابتدا تا انتها روی پرونده موکل انجام دهد.

مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ اظهار داشت: "باید از دانشجو خواسته شود در ابتدائی‌ترین حالات یک لایحه تنظیم کند و با اجازه ورود به دادگاه و اجرای احکام و نهادهای ذی‌ربط دیگر، زمینه را جهت کارورزی دانشجو بیشتر فراهم کنند. البته با هدایت استاد خاص مشابه استاد راهنما و در پایان از آنچه انجام داده گزارشی تهیه کند یعنی هر آنچه فعلاً در کارآموزی وکالت و قضاوت در حال اجرایی شدن است".

ازجمله فعالیت‌های موردنظر مصاحبه‌شوندگان مطالعه پرونده‌های حقوقی است. در این مورد مصاحبه‌شونده شماره ۲ بیان داشت: "فعالیت‌هایی از قبیل مطالعه پرونده‌های حقوقی و کیفری؛ شرکت در محاکم دادگستری اعم از دادگاه و دادرسی بدوی و تجدیدنظر؛ گفتگو با قضات و وکلا پیرامون مسائل حقوقی یک پرونده؛ تهیه گزارش تخصصی پیرامون جلساتی که شرکت می‌کنند یا پرونده‌هایی که مطالعه می‌کنند، باید در کارورزی گنجانده شود". مصاحبه‌شونده شماره ۶ در این راستا اظهار داشت: "حتماً باید تعامل بشه با دادگستری تا دانشجویان پرونده‌ها را از نزدیک بخوانند. توی شعبه کنار قاضی بشینند تا بفهمند در عمل چه اتفاقی می‌افتد. تنها فعالیت اینکه پرونده‌ها از نزدیک ورق بزنند، تو دل پرونده‌ها بروند. یک سری هم به دفتر وکلا و دفتر استاد رسمی بروند". در همین مورد مصاحبه‌شونده شماره ۱ مطرح کرد که "باید دانشجو در تمام مطالب حقوقی به‌صورت موردی بتواند به تمام پرونده‌ها با توجه به مطلب حقوقی و متناسب با آن دست پیدا کند، مثلاً در مبحث فسخ نکاح پرونده با این مضمون را مطالعه کند و با انطباق آن با قانون اقدام کند و بتواند در جلسات رسیدگی شرکت کند و به تحلیل‌ها و استدلال‌ات طرفین دعوا را بشنود و استنباط خودش را بیان کند".

یکی از فعالیت‌هایی که دانشجو در کارورزی درگیر می‌شود، آشنایی با مشاغل مرتبط با حقوق است. مصاحبه‌شونده شماره ۷ در این باره بیان نمود:

در کارورزی حرفه‌های مختلف مرتبط با رشته‌های حقوق باید موردنظر قرار گیرند. اصلی‌ترین فعالیت‌های عملی حقوق سردفتری، قضاوت و وکالت است. در درجه اول باید به نحو محسوس با نهادها و مجموعه‌های اداری و فیزیکی مرتبط با این حرفه‌ها آشنا شد و در درجه بعدی تجربیات و فعالیت‌های تخصصی هر یک در حد آشنایی دانشجوی حقوق. مثلاً یک کارآموز وکالت باید با نهادهای دادرسی، دادگاه بدوی، تجدیدنظر، دیوان عدالت اداری، سازمان تعزیرات، دیوان عالی کشور به‌خوبی آشنا شود، با رویه‌های نوشتن دادخواست و شکایت آشنا شود، با فن دفاع و نحوه رسیدگی آشنا شود.

مصاحبه‌شونده شماره ۵ اذعان داشت: "در کنار آن، آشنایی با شیوه دستورنویسی، لایحه نویسی و تعامل باید موردتوجه قرار بگیرد. حضور منظم در محاکم می‌تواند به این فرایند کمک کند. در کنار اون بهترین پیشنهاد برای استفاده دانشجویان از کارورزی این است که آن‌ها یادداشت‌برداری از پرونده‌ها کنند، با قضاوت درباره تصمیماتی که در پرونده‌هایی مختلف می‌گیرند صحبت کنند و از طریق آن‌ها متوجه فضای حاکم بر فکر قضات شوند".

شاخص‌ها و فراوانی هر یک از مقوله‌های مذکور در جدول ۴ آورده شده است.

جدول (۴): فعالیتهای یادگیری در فرایند اجرای کارورزی

کدگذاری اولیه						مقوله محوری	فراوانی نظرات				جمع نظرات درصد	
						شاغلین متخصصان	استادان	دانشجویان				
۱. حضور منظم در دادگاه و محاکم						۲	۶	۶	۲	۱۹	۳۰/۱۵	
۱. یادداشت برداری از پرونده ها						۳	۳	۳	۱	۱۰	۱۵/۸۷	
۱. مطالعه دائمی قوانین جدید و قدیم						۱	۱	۴	۶	۹/۵۲	فعالیت عمومی	
۱. برقراری ارتباط با موکل، قضات و وکلا						۴	۱	۱	۶	۹/۵۲		
۱. تهیه گزارش تخصصی از جلسات						۲			۲	۳/۱۷		
جمع مقوله						۱۱	۴	۷	۴	۴۳		۶۸/۲۵
۱. خواندن پرونده های حقوقی و کیفری						۶			۶	۹/۵۲	فعالیت های تخصصی	
۱. لایحه نویسی						۳		۱	۴	۶/۳۴		
۱. مشاهده چگونگی روند ثبت و بررسی پرونده ها						۱	۱	۲	۴	۶/۳۴		
۱. مشارکت فعال در ثبت و بررسی						۴			۴	۶/۳۴		
۱. آشنایی با فن دفاع و نحوه رسیدگی						۱	۱	۱	۴	۶/۳۴	۱. برگزاری جلسه با قضات، وکلا و نمایندگان مجلس	
									۱	۱/۵۸		
جمع مقوله						۱۷	۷	۹	۷	۱۹		۳۰/۱۵
جمع کل						۲۹	۱۱	۱۶	۱۱	۶۳	۱۰۰	

ب) یافته‌های پرسشنامه

در این بخش، دیدگاه شرکت‌کنندگان در پژوهش، درباره فعالیت یادگیری در کارورزی موردبررسی قرار گرفته است. گویه‌های پرسشنامه برگرفته از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان و بررسی ادبیات پژوهش است. نتایج این بررسی در جدول ۵ ارائه می‌شود.

براساس جدول ۵ در مؤلفه فعالیت یادگیری کارورزی رشته حقوق بالاترین میانگین مربوط به «تمرین فعالیت‌های خاص مانند تحریر دعاوی و ادله، تنظیم حقوقی قراردادها» با میانگین ۴/۳۲ و پایین‌ترین میانگین در این مؤلفه مربوط به «فراگیری کنترل هیجانات و تنش‌های محیط کاری» با میانگین ۳/۸۷ بوده است.

جدول (۵): توزیع فراوانی و درصد نظرات پاسخ‌دهندگان درباره مؤلفه فعالیت یادگیری

خلاصه سؤال خیلی کم کم متوسط زیاد خیلی زیاد میانگین انحراف معیار

۱	۰	۱۸	۴۲	۵۴	۴/۲۹	۰/۷۹	۱. فراگرفتن چگونگی عملیاتی کردن دانش
۰/۹	۰	۱۵/۷	۳۶/۵	۴۷			
۳	۰	۱۸	۵۴	۳۹	۴/۱۳	۰/۷۷	۱. آشنایی با حقوق و تکالیف افراد مختلف
۲/۶	۰	۱۵/۷	۴۷	۳۳/۹			
۳	۳	۱۴	۲۸	۶۶	۴/۳۲	۰/۹۷	۱. تمرین فعالیت‌های خاص مانند تحریر دعاوی
۲/۶	۲/۶	۱۲/۲	۲۴/۳	۵۷/۴			
۳	۵	۱۵	۳۹	۵۲	۴/۱۶	۰/۹۹	۱. تمرین مهارت‌های نرم مانند تصمیم‌گیری،
۲/۶	۴/۳	۱۳	۳۳/۹	۴۵/۲			
۲	۵	۱۸	۴۱	۴۸	۴/۱۲	۰/۹۵	۱. رشد مهارت‌های اجتماعی برای فعالیت
۱/۷	۴/۳	۱۵/۷	۳۵/۷	۴۱/۷			
۵	۵	۲۸	۳۸	۳۸	۳/۸۷	۱/۰۷	۱. فراگیری کنترل هیجانات محیط کاری
۴/۳	۴/۳	۲۴/۳	۳۳	۳۳			
۲	۶	۲۰	۳۷	۴۸	۴/۰۹	۰/۹۹	۱. برقراری ارتباط با مراجعین و تشخیص
۱/۷	۵/۲	۱۷/۴	۳۲/۳	۴۱/۷			
۲	۸	۱۸	۳۵	۵۰	۴/۰۹	۱/۰۲	۱. یادگیری ابعاد مختلف اخلاق حرفه‌ای
۱/۷	۷	۱۵/۷	۳۰/۴	۴۳/۵			
۳	۹	۱۳	۲۹	۶۱	۴/۱۸	۱/۰۸	۱. برگزاری دادگاه‌های مجازی در دانشگاه
۲/۶	۷/۸	۱۱/۳	۲۵/۲	۵۳			

برای بررسی یکسان بودن الویت گویه‌های مؤلفه اهداف بر اساس نظرات پاسخ‌دهندگان، از آزمون فریدمن استفاده شد (جدول ۶). نتایج حاکی از متفاوت بودن الویت گویه‌ها بر اساس نظرات پاسخ‌دهندگان است (۰/۰۵).

جدول (۶): اولویت‌بندی گویه‌های مؤلفه فعالیت یادگیری

الویت	گویه‌ها	میانگین رتبه
۱	تمرین فعالیت‌های خاص مانند تحریر دعاوی و تنظیم حقوقی قراردادها	۵/۶۳
۲	فراگرفتن چگونگی عملیاتی کردن دانش نظری مربوط به رشته حقوق	۵/۴۲
۳	برگزاری دادگاه‌های مجازی در دانشگاه با دعوت از استادان و قضات	۵/۲۲
۴	تمرین مهارت‌های نرم مانند تصمیم‌گیری، حل مسئله، کار تیمی	۵/۱۱
۵	رشد مهارت‌های اجتماعی لازم برای فعالیت بهتر در موقعیت‌های شغلی	۴/۹۴
۶	یادگیری ابعاد مختلف اخلاق حرفه‌ای	۴/۸۸
۷	آشنایی با حقوق و تکالیف افراد مختلف جامعه مانند خانواده و کیفری	۴/۸۳
۸	برقراری ارتباط با مراجعین و تشخیص نوع خدمات مورد نیاز آن‌ها	۴/۸۰
۹	فراگیری کنترل هیجانات و تنش‌های محیط کاری	۴/۱۶

$$X^2 = 61/32,$$

بر اساس جدول ۷ گویه «تمرین فعالیت‌های خاص مانند تحریر دعاوی و تنظیم حقوقی قراردادها» در رشته حقوق با میانگین رتبه ۵/۶۳ اولویت اول مورد توجه پاسخ‌دهندگان است. گویه «فراگرفتن چگونگی عملیاتی کردن دانش نظری مربوط به رشته حقوق» با میانگین رتبه ۵/۴۲ در اولویت دوم است. همچنین از نظر پاسخ‌دهندگان گویه «برگزاری دادگاه‌های مجازی در دانشگاه با دعوت از استادان و قضات» با میانگین رتبه ۵/۲۲ اولویت دیگر است.

برای بررسی تفاوت معنی‌داری نظرات پاسخ‌دهندگان درباره مؤلفه فعالیت یادگیری، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج استخراج شده t تک نمونه‌ای نشان داد که میانگین نظرات شرکت‌کنندگان رشته حقوق در زمینه فعالیت یادگیری در برنامه درسی کارورزی ۴/۱۴ است. از آنجایی که مقدار احتمال ۰/۰۰ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کوچک‌تر است. بنابراین شرکت‌کنندگان در رشته حقوق بیشتر از سطح معیار فرضی به فعالیت یادگیری در برنامه درسی کارورزی توجه داشته‌اند.

بحث و نتیجه گیری:

توسعه آموزش عملی و کاربردی از مهم‌ترین نیازها برای پیشرفت یک کشور است. توسعه این آموزش‌ها مستلزم برنامه‌ریزی است. در برنامه‌ریزی برای ارائه کارورزی باید به دو عنصر مهم هدف و فعالیت یادگیری توجه شود. هدف اصلی این پژوهش، بررسی اهداف و فعالیت‌های مناسب برنامه درسی کارورزی رشته حقوق در مقطع کارشناسی بود. به‌منظور دستیابی به این هدف، در بخش کیفی دیدگاه استادان، متخصصان، شاغلین حوزه حقوق و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و در بخش کمی دیدگاه دانشجویان و دانش‌آموختگان کارشناسی این رشته مورد ارزیابی قرار گرفت. در بخش کیفی نتایج به‌دست‌آمده در حیطه اهداف کارورزی نشان داد که مقوله‌های ارتقا مهارت‌های تخصصی و افزایش تعامل مهم‌ترین اهداف موردنظر مصاحبه‌شوندگان برای کارورزی در رشته حقوق است. در حال حاضر به دلیل توسعه این رشته، تقاضای زیاد دانشجویان و در نتیجه تعداد زیاد دانش‌آموختگان که وارد بازار کار می‌شوند، یافتن کار مناسب مستلزم دانش و توانایی لازم برای کار تخصصی است. همچنین با در نظر گرفتن حساسیت مسائل حقوقی در جامعه به نظر می‌رسد که پرداختن به کارورزی با هدف افزایش مهارت‌های تخصصی و گسترش تعاملات دانشجویان با افراد با تجربه در این زمینه می‌تواند برای جامعه مفید واقع شود.

نتایج به‌دست‌آمده در بخش کمی نشان داد که مرتبط کردن مباحث نظری دانشگاهی با فضای کاری مربوط به رشته حقوق باید مهم‌ترین هدف درس کارورزی باشد. این یافته با نتایج تحقیق (Alpert and et al, ۲۰۰۹) همخوان است. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از این بود که با گذراندن درس کارورزی شکاف بین مباحث کلاس درس و محل کار کاهش پیدا می‌کند.

یکی دیگر از اهداف مهم کارورزی موردنظر شرکت‌کنندگان در پژوهش، دریافت تصویر دقیق‌تر از آینده شغلی بود. این یافته با نتایج تحقیق (Nghia and Duyen, ۲۰۱۸; Nunley and et al, ۲۰۱۶; Robinson, ۲۰۱۶; Ruhanen and Breakey, ۲۰۱۶ and Allen, ۲۰۱۱) همخوان است. نتایج نشان داد که دانشجویان با سپری کردن دوره کارورزی نسبت به توانایی و علایق خود شناخت جامع‌تری به دست می‌آورند و می‌توانند مسیر شغلی خود را کشف و با آمادگی وارد بازار کار شوند.

افزایش امکان استخدام در محل کارورزی یا سایر مؤسسات مرتبط نیز به‌عنوان هدف دیگر کارورزی مطرح شد. این یافته با نتایج تحقیق (Diaz and et al, ۲۰۱۵; Alpert and et al, ۲۰۰۹; Jackel, ۲۰۱۱); در یک راستا قرار دارد. نتایج تحقیقات مذکور نشان داد که دانشجویان در مدت کارورزی با برقراری ارتباط با افراد حرفه‌ای و گسترش روابط با آن‌ها و همچنین کسب تجربه کاری امکان جذب و استخدام خود را در آینده افزایش خواهند داد. این یافته با نتایج حاصل از مصاحبه همخوان ناست. مقوله جذب و استخدام کمترین توجه مصاحبه‌شوندگان در چهار گروه را دریافت کرده است. در حال حاضر با توجه به تعداد زیاد دانشجو و رقابت برای فرصت‌های شغلی دانشجویان و دانش‌آموختگان شرکت‌کننده در بخش کمی تحقیق دغدغه کار دارند، لذا در همه موارد انتظار دارند به این موضوع توجه شود.

در بخش دوم مقاله حاضر فعالیت‌های یادگیری مناسب در کارورزی موردبررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان نشان داد یادگیری فعالیت‌های عمومی مانند حضور منظم در محل کارورزی، برقراری ارتباط،

یادداشت‌برداری در کارورزی بسیار مهم است. شاید دلیل این توجه به فعالیت‌های عمومی نسبت به فعالیت‌های تخصصی این باشد که مصاحبه‌شوندگان معتقد هستند دانشجویان بعد از اتمام تحصیلات و انتخاب نهایی شغل، متناسب با آن کارورزی‌های تخصصی دریافت کنند. اکثر دانش‌آموختگان رشته حقوق به وکالت و قضاوت گرایش دارند و برای آماده‌سازی آن‌ها در این مشاغل دوره‌های کارآموزی طراحی شده است، به همین خاطر در دوره کارشناسی می‌توان بر یادگیری فعالیت‌های عمومی تمرکز داشت.

این یافته با نتایج در بخش کمی در یک راستا قرار ندارد. دانشجویان و دانش‌آموختگان شرکت‌کننده در تحقیق تمرین فعالیت‌های خاص مانند تحریر دعاوی و تنظیم حقوقی قراردادهای و فراگرفتن چگونگی عملیاتی کردن دانش نظری مربوط به رشته حقوق را به‌عنوان دو فعالیت یادگیری مهم در کارورزی مطرح کردند. این موضوع می‌تواند به دغدغه اصلی آن‌ها یعنی کار مرتبط باشد، آن‌ها می‌خواهند زود توانمند بشوند تا بلافاصله بعد از اتمام تحصیلات بکار بپردازند. از این‌رو بر یادگیری فعالیت‌های تخصصی و کاربردی رشته حقوق تأکید داشتند.

نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه شرکت‌کنندگان در پژوهش، باید در کارورزی به یادگیری مهارت‌های نرم نیز توجه شود. این یافته با نتایج تحقیق ((Van Mol, ۲۰۱۷؛ ((Maelah and et al, ۲۰۱۲؛ ((Abner and Kierstead, ۲۰۱۶؛ ((Gault and et al, ۲۰۱۰ همخوان است. در تحقیق ((Gault et al, ۲۰۱۲) بر یادگیری مهارت‌های تداوم عملکرد، اشتیاق به یادگیری مهارت‌های جدید، وقت‌شناسی، ابتکار و خودانگیختگی، ابراز رفتار اخلاقی و پذیرش انتقاد سازنده تأکید شده است. نتایج تحقیق ((Yiu and Law, ۲۰۱۲) در این مورد نشان داد کارورزی نه تنها به کارورزان در رشد مهارت‌ها و دانش حرفه‌ای کمک می‌کند، بلکه مهارت‌های نرم مانند ارتباطات شفاهی، کتبی، ارتباطات بین فردی، حل مسئله، کار تیمی، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری را نیز بهبود می‌بخشد.

شناسایی اهداف و فعالیت‌های یادگیری کارورزی در رشته حقوق، از نتایج قابل تأمل و مهم این پژوهش است. ازجمله مشکلات پژوهش حاضر، محدود بودن جامعه آماری به دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته حقوق دانشگاه اصفهان است. لذا در تعمیم نتایج پژوهش حاضر به سایر رشته‌ها و دانشگاه‌ها باید احتیاط کرد. از این‌رو برای دستیابی به نتایج مطمئن‌تر در رابطه با اهداف و فعالیت‌های یادگیری در کارورزی، احتیاج به تحقیقاتی در سایر رشته‌ها و دانشگاه‌ها است. مشکل دیگر در انجام تحقیق حاضر، همکاری ضعیف مصاحبه‌شوندگان در دو گروه استادان و شاغلین رشته حقوق بود. این عامل باعث دشواری و زمان‌بر شدن انجام مصاحبه‌ها شده است. نبود موضوعات مشابه با موضوع پژوهش حاضر، امر مقایسه و تبیین نتایج پژوهش را به شکل مؤثر و مفید، با محدودیت مواجه ساخته است.

پیشنهادهات :

برای رسیدن به این اهداف پیشنهاداتی به عنوان راهکار ارائه می‌گردد:

- (۱) متناسب با آیین دادرسی مدنی و آیین دادرسی کیفری در بازه زمانی هر ترم مهارت‌های تخصصی بعنوان واحد عملی (در شبهه دادگاه برای کارورزی- که در هر واحد دانشگاهی باید ایجاد شود) آموزش داده شود

۲) هر دانشجو پس از هر ترم یک نمونه از فعالیت‌های تخصصی خود را به عنوان امتحان عملی به صورت واقعی انجام دهند

۳) دانشجویان در طول دوره کارشناسی در دادرسی‌های شبه دادگاه در مقام وکیل خوانده وکیل خواهان وکیل شاکی وکیل متشاکی با اشتراک گذاشتن پرونده‌های واقعی (از سوی برگزار کنندگان شبه دادگاه ، شرکت نموده و دفاعیات خود را به عنوان پایان نامه عملی مهارتی تقدیم نمایند

عنوان ارجاع :

به نقل از مقاله ی تبیین اهداف و فعالیت های یاددهی و یادگیری مطلوب در برنامه درسی کارورزی رشته حقوق